

Lühiülevaade uuringu tulemustest, oodatavatest kasutusaladest ja kasutajatest

SA Käsmu Meremuuseumi ja MTÜ Juminda Poolsaare Seltsi koordineeritav projekt „Lahemaa rannakülade mälumaastikud“ on Lahemaa Rahvuspargi kaitsekorralduslik alusuuring, mis on kirjeldatud Lahemaa rahvuspargi kaitsekorralduskavas 2016-2025.

Lahemaa rahvuspargi rannakülade mälumaastike projekt hõlmas 33 Lahemaa rahvuspargi rannaküla:

Juminda poolsaare piirkond: Andineeme, Tsitre, Pudisoo, Pedaspea, Kolga-Aabla, Kiiu-Aabla, Tammistu, Leesi, Juminda, Tapurla, Virve, Hara (12);

Pärispea poolsaare piirkond: Loksa, Suurpea, Pärispea, Viinistu, Turbuneeme, Kasispea, Vihasoo, Tammispea (8);

Vihula vald: Eru, Käsmu, Võsu, Koolimäe, Lobi, Lahe, Natturi, Pedassaare, Pihlaspea, Vergi, Altja, Mustoja, Vainupea (13).

Lahemaa rahvuspargi kaitsekorraldusliku alusuuringu „Lahemaa rannakülade mälumaastikud“ projekti tegevuste loetelu etappide kaupa:

I etapp – koostati külade ajaloolis-kultuurilised õiendid, mis sisaldab iga küla kohta ülevaadet küla ajaloost, antud küla kultuurilooliselt olulisematest isikutest, külainimeste traditsioonilistest tegevusaladest, küla olulisematest kultuuriloolistest paikadest, ülevaadet küla olulistest pärimuskandjatest

II etapp – määrati külade pärimuspaikade asukohad maastikul, koordinaadid, fotografeeritakse asukohad. Koguti elavat kohapärimust, määrati pärimuspaikade koordinaadid, fotografeeriti paigad ning inimesed. Elav pärimus salvestati audio- või videomaterjalina, transliteeriti. Koguti kohalike elaniku käsutuses olevat fotomaterjali ja talude, ajalooliste isikute, maastike, loodusobjektide, hoonete, oluliste sündmustega seotud materjale, need digiteeri. Filmiti

süvaintervjuud olulisemate pärimuskandjatega, täiendati ja kontrolliti kirjandusmuuseumi poolt teostatud Lahemaa mälumaastike maa-ameti kaardirakenduse pärimuspaikade infot (<http://www.maaamet.ee/>) kontroll, lisati sinna elavat pärimust ning ajaloolis-kultuuriloolisi kirjeid.

III etapp – määratleti külade elava pärimusega paigad ning külade jaoks ajaloolis-kultuuriliselt olulised paigad, näiteks ajaloolised lautri- ja sadamakohad, küla- ja kiigeplatsid, laevaehitusplatsid, vanimad talukohad, meremärgid ja titekivid, teised küldes asuvad ajaloolis-kultuuriliselt tähtsad objektid. Huvi korral kavandati koostöös külade kogukondadega külade jaoks oluliste kultuurilooliste paikade kaitsekorralduslikke ettepanekuid ja tegevusi. Ette oli nähtud kaasamiskoosolekud. Kolmanda etapi tööd hõlmasid ka 1. etapis koostatud ajalooliste õiendite sisu- ja keeleteoimetust, 2. etapi välitöödel kogutud pärimustekstide sisu- ja keeleteoimetust, 2. etapi jooksul kogutud materjalist GIS-andmebaasi koostamist; audiovideomaterjali ning fotode veebi jaoks sobivale kujule töötlemist ning aruandes ja veebis avaldamist.

Uuringu lõpparuandega on avalikkusele tehtud kättesaadavaks ja keskkonnaametile edastatud järgnevad materjalid:

1. Lahemaa rahvuspargi rannakülade toimetatud ajaloolised õiendid
2. Pärimuskandjatega filmitud süvaintervjuud ja ajaloolised intervjuud
3. Lahemaa rannakülade pärimuspaikade andmebaas “Lahemaa mälumaastikud” edastamiseks maa-ametile
4. Ülevaade Lahemaa rahvuspargi rannakülade ajaloolis-kultuurilistest paikadest ning nende kaitsekorralduslikud soovitused, mis on tehtud külade kogukondi kaasates, koos külade pärimuspaikade ja kultuurilooliste paikade kaartidega.

Lahemaa rannakülade mälumaastike projekti rakendumine Lahemaa rahvuspargi kaitsekorralduses ning nii otsesed kui kaudsed sihtgrupid ja kasusaajad on põhjalikult kirjeldatud Lahemaa rahvuspargi kaitsekorralduskavas 2016-2025. Antud uuring lähtub konkreetselt nendest eesmärkidest:

1. Lahemaa rahvuspargi kohapärimuslik andmebaas on parandatud ja täiendatud elava pärimusega – kasusaaja nii kohalik kogukond kui laiem avalikkus

2. Talletatud ja avaldatud veebis on mõned olulised pärimuskandjate lood – kasusaaja nii kohalik kogukond kui laiem avalikkus
3. Koostatud on külade ajaloolised õiendid – kasusaaja nii kohalik kogukond kui laiem avalikkus
4. Määratletud on külade ajaloolis-kultuurilised väärtused (kaitsekorralduskava kultuuripärandiväärtus ptks-s 2.4.7.)

Külade ajaloolis-kultuuriliste objektide puhul pole üldjuhul sellist silmapaistvat ajaloolist, arheoloogilist, arhitektuurset, etnograafilist või kultuuriloolist väärtust, mis eeldaks riikliku kultuurimälestise staatust. Nende objektide tähtsus on oluline just küla ja kogukonna kontekstis, nende väärtustamisel on eriti oluline omanikukaitse ja külakogukonna algatus. Ajaloolis-kultuurilisi objekte aitab säilitada eelkõige teavitamine ja piirkonna inimeste kaasamine nende andmete täiendamise, objektide hooldamise ja nendest teavitamise juurde ning kohaliku initsiatiivi julgustamine ja toetamine. Kogu rannakülade mälumaastike projekti läbiviimise protsess on oma olemuselt seda eesmärki täitnud. Lahemaa on paljude teiste Eesti külakeskkondadega võrreldes suhteliselt hästi läbiuuritud piirkond, arvestatav osa tehtud tööst on aga jäänud akadeemilisele tasemele või on kogukond jäänud passiivse lugeja rolli. Mälumaastike projekt Lahemaal oli otseselt seotud kogukonna kaasamisega. Intervjuud, teavituskoosolekud ja kirjavahetus on ärgitanud inimesi ettepanekuid tegema ja ise tegutsema. Näiteks Tammistu küla käivitas pilootprojektina juba 2017. aasta kevadel küla ajaloolis-kultuuriliselt oluliste paikade tähistamise.

Külade ajaloolis-kultuuriliste paikade kaitse-eesmärk on vastavalt kaitsekorralduskavale:

- Külade ajaloolis-kultuuriliselt oluliste paikade tuvastamine;
- teadaolevate ajaloolis-kultuuriliselt oluliste maastikuelementide säilimine;
- suurenenud on elanikkonna teadlikkus ajaloolis-kultuurilistest maastikuelementidest.

Mõjutegurid:

- positiivne mõju: kohalik kogukond on aktiivne ja teadlik oma küla ja piirkonna ajaloolis-kultuurilistest paikadest ja objektidest ning need on kasutuses.
- negatiivne mõju: ajaloolis-kultuurilised objektid langevad kasutusest välja ja ununevad.

Meetmed:

- ajaloolis-kultuuriliste infovoldikute koostamine, õppe- ja infopäevade korraldamine.

- külade kultuuriloo kajastamine olemasolevatel õppe- ja matkaradadel ning marsruutidel.

Kavandatavad kaitsekorralduslikud tegevused ja täitjad:

1. Ajaloolis-kultuuriliste objektide ja maastikuelementide hooldus (kiviaiad jm) korraldatakse vastavalt teostatud inventuurides (Lahemaa rahvusparki külade ajaloolis-kultuuriliste paikade inventuur – Lahemaa mälumaastikud jm) ja valdkondlikes eksperthinnangutes (verstakivid jm) antud hooldamissoovitustele. Ehitismälestiste puhul planeeritakse koostöös Muinsuskaitseametiga iga-aastased avariilisemas seisus ja avaliku huviga muististe hooldustööd ehituspärandi koolituste või talgute raames (kaks mälestist aastas, eelkõige avalikus kasutuses objektid). Ajaloolis-kultuuriliselt väärtuslikud säilinud lautrikohad, paadikuurid, ajaloolised teed, kiviaiad ja teised küla avalikus uumis olulised elemendid väärivad korrashoidu.
2. Infotahvlite rajamine: Lahemaa Rahvusparki külade kultuuriloolised infotahvlid rajatakse kohaliku kogukonna initsiatiivil (kohalik kogukond määratleb vajaduse ning esitab taotluse).
3. Kultuurilugu tutvustavad infomaterjalid: Lahemaa Rahvusparki külade kultuuriloolised infomaterjalid koostatakse kohaliku kogukonna initsiatiivil (kohalik kogukond määratleb vajaduse ning esitab taotluse).

Eelarveread ja täitjad

Külade ajaloolis - kultuuriliste paikade inventuur: mälumaastikud (kohalik kogukond) ajaloolis-kultuuriliste objektide, maastikuelementide ja kultuuriväärtuste hooldamine - Keskkonnaamet.

Infotahvlite rajamine - Riigimetsa Majandamise Keskus; kohalik kogukond; huvilised.

Voldikute koostamine ja väljaandmine – Keskkonnaamet; Riigimetsa Majandamise Keskus; kohalik kogukond; huvilised .

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Triin Saks
juhataja
SA Käsme meremuuseum
muuseum@kasmu.ee

Kontaktisik:

Ingeldrin Aug

Lahemaa rannakülade mälumaastike projektijuht

GSM: +372 56 649 462

E-post: ingeldrin.aug@gmail.com